

Overwaardering

‘Weet je wat zo raar is van vaders en moeders?’, zo opent het boek *Matilda* van Roald Dahl. ‘Al is hun eigen kind het walgelijkste mormel dat je je voor kunt stellen, zij blijven ervan overtuigd dat hij of zij fantastisch is.’

door Eddie Brummelman

De meeste ouders vinden hun eigen kinderen inderdaad leuker, liever, knapper en slimmer dan andere kinderen. Dat is normaal. Je zou dit het IKEA-effect kunnen noemen: precies zoals we kasten mooier vinden wanneer we ze zelf in elkaar hebben gezet, vinden we kinderen mooier wanneer we ze zelf hebben gemaakt of opgevoed. Volgens de evolutionaire psychologie hebben ouders positieve illusies over hun eigen kinderen, omdat deze hen aanmoedigen om in hun kinderen te investeren, waardoor deze kinderen een grotere kans hebben om te overleven en zich voort te planten. Als je je kind geweldig vindt, zul je immers tijd noch moeite sparen om het te ondersteunen in zijn of haar ontwikkeling. Je kind door een roze bril zien is evolutionair gezien dus zo gek nog niet.

Sommige ouders gaan echter een stap verder en vinden dat hun eigen kind *specialer* is dan andere kinderen en zelfs *meer rechten* heeft. Sigmund Freud noemde dit fenomeen ‘ouderlijke overwaardering’. In 1914 schreef hij hierover: ‘Zo bestaat er een dwang om het kind alle volkomenheden toe te dichten waartoe

nuchtere beschouwing geen aanleiding zou zien, en al zijn tekortkomingen te verhullen en te vergeten.’ Overwaarderende ouders vinden dat hun eigen kind boven andere kinderen verheven is en daarom een voorkeursbehandeling verdient. Het kind ‘mag niet onderworpen zijn aan de noodzakelijkheden waarvan men heeft ingezien dat ze het leven beheersen’, zoals Freud schreef. ‘Ziekte, dood, het afzien van genot, inperking van de eigen wil, dit alles mag voor het kind niet gelden, de wetten van natuur en maatschappij mogen niet op het kind van toepassing zijn, het moet werkelijk weer middelpunt en kern van de schepping zijn.’

Ondanks Freuds scherpe observaties heeft wetenschappelijk onderzoek naar overwaardering lang op zich laten wachten. Mijn collega’s en ik hebben een vragenlijst ontwikkeld om te meten in welke mate ouders hun kind overwaarderen: de Parental Overvaluation Scale. We vragen ouders in hoeverre ze het eens zijn met onderstaande uitspraken. Hoe meer ze het ermee eens zijn, des te meer ze hun kind overwaarderen:

1. Zonder mijn kind zou zijn/haar klas veel minder leuk zijn.
2. Mijn kind verdient het om op een speciale manier behandeld te worden.
3. Het zou me niet verbazen als mijn kind uitzonderlijke talenten heeft.
4. Ik zou het jammer vinden als mijn kind 'gewoontjes' was.
5. Mijn kind is specialer dan andere kinderen.
6. Mijn kind heeft recht op iets extra's.
7. Mijn kind is een voorbeeld voor andere kinderen.

- 0 = Helemaal niet mee eens;
 1 = Niet echt mee eens;
 2 = Best wel mee eens;
 3 = Helemaal mee eens

Toen we besloten om ouderlijke overwaardering te onderzoeken, dachten we dat het een zeldzaam verschijnsel zou zijn, dat we slechts bij enkele ouders zouden aantreffen. Maar we hadden er niet verder naast kunnen zitten. De meeste ouders blijken hun kind aanzienlijk te overwaarderen, en Amerikaanse ouders doendit nog meer dan Nederlandse. Gemiddeld genomen zeggen Amerikaanse ouders op de Parental Overvaluation Scale: 'Ik ben het best wel eens met die uitspraak.'

Overwaarderende ouders beweren zonder met hun ogen te knippen dat hun kind écht speciaal is. Wanneer ik een presentatie geef over dit onderzoek, krijg ik steevast de volgende vraag van een ouder uit het publiek, meestal iemand die vooraan zit: 'U vertelt dat sommige ouders hun kinderen overwaarderen, dat ze hun kinderen specialer vinden dan ze eigenlijk zijn. Dat is allemaal goed en wel. Maar hoe zit dat dan met kinderen die écht speciaal zijn? Neem bijvoorbeeld mijn zoon; die is zo slim vergeleken met zijn leeftijdsgenootjes; hij kon al lezen toen zijn vriendjes nog in hun luiertje zaten. Ongelooflijk hè?'

Overwaarderende ouders blijken hun kind niet alleen speciaal te vinden, ze vinden ook dat hun kind superieur is aan anderen en daarom een voorkeursbehandeling verdient. Daarmee onderscheidt overwaardering zich van het alledaagse gevoel dat je kind speciaal is voor jou als ouder – simpelweg omdat het je eigen kind is – en van gevallen waarin kinderen écht speciaal zijn, zoals kinderen met een ontwikkelingsachterstand of beperking, die inderdaad extra aandacht en zorg verdienen, maar daarom nog niet superieur zijn aan andere kinderen.

Spiegelbeeld van vlees en bloed

Niet alle ouders zien hun kind als een godsgeschenk. Als we afgaan op het verhaal van Erica en Nina, zouden

het vooral narcistische ouders kunnen zijn, die zichzelf superieur voelen aan anderen. Freud dacht hetzelfde toen hij schreef dat overwaardering simpelweg een 'herleving en reproductie' is van de narcistische trekken van de ouders. De Schotse filosoof Henry Home, bekend als Lord Kames, schreef in 1762 al dat ouders hun narcistische trekken projecteren op hun kinderen: 'eigenliefde, de krachtigste van alle passies, wordt eenvoudig uitgebreid naar kinderen.'

We hebben dit onderzocht bij Nederlandse en Amerikaanse ouders, en uit dit onderzoek bleek dat inderdaad vooral narcistische ouders hun kind flink overwaarderen. Zoals Narcissus zijn spiegelbeeld bewonderde in het water, zo bewonderen narcistische ouders hun spiegelbeeld van vlees en bloed – hun eigen kind.

Waarom vinden narcistische ouders hun kinderen zo speciaal? Dat kan twee oorzaken hebben. Ten eerste kunnen narcistische ouders denken: dit is mijn kind, mijn vlees en bloed, mijn DNA. Ik ben fantastisch, dus mijn kind is ook fantastisch. Ten tweede kunnen narcistische ouders hun kinderen op een voetstuk zetten om daardoor zelf bewondering te oogsten. We vinden het vaak vervelend als mensen zichzelf op de borst kloppen, maar zodra mensen de loftrumpet steken over hun kind, kunnen we niet anders dan glimlachend instemmen. Opscheppen over je kind is een goede manier om op te scheppen over jezelf. Immers: als je je kind neerzet als prins of prinses, dan zet je jezelf neer als koning of koningin.

Narcistische ouders steken hun motieven niet onder stoelen of banken. De moeder van Douglas MacArthur, een vooraanstaand generaal in het Amerikaanse leger tijdens de beide wereldoorlogen, schreef aan haar zoon:

*Like mother, like son, is saying so true
 The world will judge largely of mother by you.
 Be this then your task, if task it shall be
 To force this proud world to do homage to me.
 Be sure it will say, when its verdict you've won,
 She reaps as she sowed: 'This man is her son!'*

Queen Alberta

Hoe is het te verklaren dat alle overwaarderende ouders stuk voor stuk het geweldigste kind op de wereld hebben gezet? Een Chinees gezegde luidt: 'Er is slechts één mooi kind op aarde, en elke moeder heeft het.' Wellicht is het zo dat overwaarderende ouders simpelweg de kwaliteiten van hun kind overschatten. Mijn collega's en ik hebben ouders gevraagd hoe slim ze dachten dat

hun kind is, en vervolgens het daadwerkelijke IQ van het kind gemeten. Overwaarderende ouders *dachten* dat hun kind slimmer was dan andere, maar in werkelijkheid was dit niet zo.

Soms scheppen overwaarderende ouders zozeer op over hun kind dat je je kunt afvragen of ze de realiteit verdraaien. We hebben Amerikaanse ouders een lijst voorgelegd met tachtig onderwerpen die kinderen aan het einde van de basisschool moeten kennen, zoals Neil Armstrong (de eerste man op de maan) en *Animal Farm* (het bekende boek van George Orwell). We vroegen ouders of hun kind bekend was met deze onderwerpen. Wat zij niet wisten, was dat we tevens verzonden, niet-bestaande onderwerpen hadden toegevoegd, zoals Queen Alberta (een niet-bestaande koningin) en *The Tale of Benson Bunny* (een niet-bestaand boek). Overwaarderende ouders zeiden dat hun kind vele onderwerpen kende, zelfs onderwerpen die wij verzonden hadden.

Ouders die hun kinderen genieën vinden, willen daar aan de lopende band uiting aan geven door ze de hemel in te prijzen: 'Goed zo!', 'Fantastisch!', 'Je bent zo on-ge-loof-lijk slim!' Nadat we hadden gemeten hoezeer ouders hun kind overwaardeerden, hebben we geobserveerd hoeveel complimenten ze hun kind gaven. We ontdekten dat overwaarderende ouders hun kinderen overstelpten met complimenten – ze gaven hun kind zo'n 62% meer complimenten dan andere ouders, zelfs als het kind niets uitzonderlijks had gepresteerd. Ze overprezen hun kind.

Zou het kunnen dat sommige ouders hun kinderen overwaardenen omdat deze kinderen iets speciaals hebben? Iets wat hen waardevol maakt in de ogen van hun ouders? We hebben in verschillende onderzoeken allerlei objectieve kenmerken van kinderen gemeten – hun IQ, hun wiskundeprestaties, hun temperament –

en we hebben nooit een verschil gevonden tussen kinderen die werden overgewaardeerd en kinderen die niet werden overgewaardeerd.

Overwaardering lijkt dus niet gebaseerd op de realiteit, maar op de fantasie van ouders. Zoals ik onlangs samenvatte in de titel van een artikel: 'Just because you think your children are extraordinary, doesn't mean they are.'

Je kind overwaarden is trouwens iets anders dan je kind warmte geven. Toen ik in Californië woonde, zag ik op het vliegveld een kleuter rondrennen, met op zijn trui de woorden: 'The Next President'. Hij heette George (niet geheel toevallig dezelfde naam als drie voormalige Amerikaanse presidenten). Terwijl het kindermisje achter George aan rende, keken zijn ouders ongeïnteresseerd toe. Toen het boarden begon, bleken de ouders zelf in de businessclass te zitten, terwijl ze voor George en het kindermisje stoelen in de economyclass hadden geboekt, waarschijnlijk om niet zelf voor George te hoeven zorgen. Maar ze moesten wel samen met George inchecken, omdat hij minderjarig was. Geen van beide ouders wilde hun eigen zoon vasthouden: 'Pffff, nee, ik wil George niet tillen. Til jij hem maar. Beter nog: laat het kindermisje hem maar tillen!' Ook al verwachtten ze dat George president van de VS zou worden, ze behandelden hem behoorlijk kil.

What's in a name?

Dat zijn ouders hem George hadden genoemd, verbaasde al dat ze hem zagen als toekomstig president. Namen zijn een venster in de ziel van de naamgever. Zo hebben Kim Kardashian en Kanye West hun dochter North West genoemd, wellicht omdat ze willen dat hun dochter niet in de grijze massa opgaat. Mijn collega's en ik hebben onderzocht of overwaarderende ouders ook geneigd zijn om hun kinderen zeldzame, weinig voorkomende voornamen te geven. We hebben bij een groep ouders gemeten hoezeer ze hun kind overwaardeerden, en vervolgens hebben we in namenregisters opgezocht hoe zeldzaam de voornaam van hun kind was: welk percentage kinderen van hetzelfde geslacht en uit hetzelfde geboortjaar dezelfde naam heeft gekregen. Overwaarderende ouders bleken hun kind inderdaad vaak een zeldzame voornaam te geven. Aangezien ouders de naam meestal uitkiezen voordat het kind geboren is, betekent dit dat ouders hun kind soms al overwaardenen voordat het überhaupt ter wereld is gekomen: prenatale overwaardering. ●

Fotograaf: Merlijn doornik

Eddie Brummelman is docent en onderzoeker aan de Universiteit van Amsterdam. Hij doet onderzoek naar narcisme en zelfwaardering: hoe deze ontstaan in de kindertijd en wat we

hier als samenleving aan kunnen doen. Als postdoc werkte hij met Carol Dweck op Stanford University. Hij heeft meerdere prijzen voor zijn onderzoek gekregen, waaronder de Nationale Postdocprijs, de George Butterworth Young Scientist Award, en de APS Rising Star award.

Dit artikel komt uit het boek *Bewonder mij!* (Uitgeverij Nieuwezijds).